

Hørings svar NOU 2022:9

Oslo, 16.01.2023

Kunstnernettverket samler 19 landsomfattende organisasjoner som representerer skapende og utøvende kunstnere i Norge. Samlet har disse forbundene om lag 29 000 medlemmer. Nettverket arbeider med kunstnerpolitikk, med særlig vekt på kunstneres inntektsforhold, sosiale rettigheter, stipend, vederlag og opphavsrett.

Innledning

Ytringsfrihetskommisjonen har levert en omfangsrik rapport med mange referanser og eksempler. Rapporten redegjør godt for betydningen av ytringsfrihet, samt betydningen av visse rammer for ytringsfrihet og nye utfordringer for ytringsfrihet i en digital tidsalder. Det er også svært positivt at kommisjonen kommer med flere forslag til gode og reelle tiltak. Høringssvaret fra Kunstnernettverket har naturlig nok lagt vekt på kapittel 14 i rapporten – Ytringsfrihet i kunsten.

Fysisk infrastruktur og rammevilkår er en forutsetning for kunstnerisk frihet

Ytringsfrihetskommisjonens rapport understreker at det er et stort behov for å lovfeste kravet om infrastruktur, og å synliggjøre statens ansvar for individers og gruppers faktiske ytringsmulighet. Et slikt krav vil kunne sikre statens ansvar i opprettholdelsen av det frie ytringsrommet, ikke bare når det gjelder på et lovmessig og ideologisk plan, men også når det gjelder fysisk tilrettelegging av nødvendig rom og gode produksjonsmiljøer. Infrastruktur og rimelig rammevilkår bør være et satsingsområde. Sosial klasse og økonomisk bakgrunn skal ikke være styrende for hvem som får arbeide med kunstneriske ytringer. En velfungerende infrastruktur og universell utforming skal likeledes gjøre kunst og kultur tilgjengelig for en større del av befolkningen.

Lovfesting av armlengdes avstand-prinsippet

Norsk kulturpolitikk har vært en suksess fordi vi har klart å kombinere en sterk offentlig finansiering med en høy grad av kunstnerisk frihet. Dette har sin årsak i at man har laget tildelingssystemer med sterke barrierer mot politisk innblanding, samt en klar politisk formulering om at det er kunstnerisk kvalitet som skal være utslagsgivende for tildeling av statlig støtte.

Vurdering av faglig kvalitet, er det fagfolk som gjør best. Det har derfor vært avgjørende for de statlige støtteordningenes legitimitet at de fordeles av kunstnere og at disse i størst mulig grad oppnevnes demokratisk av fagfeller. Viktigheten av å opprettholde og styrke prinsippet om armlengdes avstand kan ikke understrekes nok – både for å sikre at samfunnet får den mangfoldige kunsten det behøver og for å sikre at de individuelle kunstnerskapene som mottar statsstøtte ivaretar sin kredibilitet. Kunstnernettverket støtter derfor kommisjonens forslag om å lovfeste armlengdeprinsippet ved tildeling av offentlige midler til produksjon av kunst samt formidling av de ulike kunstformene.

Kunstnernettverkets organisasjoner legger stor vekt på habilitet og demokratiske prosesser. Stipendkomiteene som innstiller til Statens Kunstnerstipend er grundig og bredt sammensatt med kunstnere som representerer

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

mangfold, samt ulike sjangere og uttrykk, for å oppnå representativitet. Flere av organisasjonene har i dag medlemmer i stipendkomiteene som ikke er medlemmer av organisasjonen, og søkerens organisasjonstilhørighet er irrelevant ved behandling av søknadene. Kunstnernettverket erfarer at armlengdes avstand-prinsippet fungerer gjennom fagfellevurdering, men støtter at det undersøkes hvordan prinsippet i praksis fungerer i norsk kunst- og kulturliv.

Vern for forfulgte kunstnere

Verden over er kunstnere, på lik linje med journalister og politikere, en utsatt gruppe som risikerer å bli forfulgt for sine kunstneriske ytringer. De trenger derfor ekstra beskyttelse. Flere organisasjoner arbeider med å tilby beskyttelse for forfulgte kunstnere. Det er viktig å støtte opp om disse, for å skape arbeidsrom for kunstnere på flukt og for å beskytte opposisjonelle i deres hjemland. Organisasjoner som Safemuse og Freemuse har i flere år vist hvor nyttig og effektive slike ordninger kan være, og det er behov for videre satsning på nye løsninger i tillegg til de allerede eksisterende. Kunstnernettverket støtter forslaget om å styrke Fribyordningen.

Kunstfeltets ytringskultur

I NOU 2022: 9 pekes det på at det er (...) *et relevant spørsmål hvordan armlengdene arter seg internt i kunstnermiljøer. Kunstnerorganisasjonene oppnevner medlemmer til flere av komiteene som deler ut penger. Miljøene er ofte små, de som tildeler penger, og de som søker, kjenner hverandre. Dette kan bidra til en svak uenighetskultur og lav takhøyde for kritisk diskusjon innad i kunstmiljøer. Politisk syn eller ideologiske føringer bør ikke være styrende for hvem som skal kunne delta i debatter eller utøve sin kunst.*

Kunstnernettverkets erfaring er at våre 30 000 medlemmer utgjør en svært mangfoldig og variert gruppe, som har svært ulik tilnærming til sitt virke som kunstnere, og svært ulike vurderinger av kunstnerisk kvalitet. Dette fører til interessante diskusjoner, der man som i samfunnet ellers kan finne ytterliggående enkeltstemmer. Kunstnerorganisasjonenes transparente og demokratiske valgordninger med jevnlig utskiftninger i komiteer medvirker til at bestemte kunstsyn ikke fester seg. Vi mener at en utøvelse av autonomt kunstfaglig skjønn er avgjørende for den armlengden som også kommisjonen ønsker.

Verdien av debatt og kritikk

Kunstnernettverket støtter kommisjonens anbefalinger om å føre en bred kunstdebatt, preget av kritikk og meningsmangfold. Vi har med bekymring registrert at kritikk og debatt om kunst de siste årene har fått mindre spalteplass i norske medier. Kritikk av kunsten våre medlemmer skaper bidrar til viktig synliggjøring av fagfeltene våre i det offentlige rom.

Opphavsrett

Opphavsretten er regulert av internasjonale konvensjoner og i Norge dessuten av åndsverkloven. Her slås det fast at kunstnere har krav på rimelig vederlag ved andres økonomiske utnyttelse av verk de har skapt. Denne retten til vederlag er en forutsetning for at det er mulig å livnære seg som profesjonell kunstner, og derfor også en forutsetning for den kunstneriske ytringsfriheten. Retten til vederlag er imidlertid satt under press i dagens digitale mediebilde. Når Kunstnernettverket krever en styrking av de nordiske modellene for kollektiv rettighetsforvaltning og avtalelisens, er dette en grunnleggende kamp for å forsvare den kunstneriske ytringsfriheten.

På vegne av Kunstnernettverket,

vennlig hilsen

Knut Alfsen, Norsk Skuespillerforbund
Geir Egil Bergjord, Norske Billedkunstnere
Runa Vethal Stølen, Norske Kunsthåndverkere